

УДК 378:37.091.313:373

Аліксійчук Олена Станіславівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана
Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна,
e-mail: olenaaliksiichuk@ukr.net

Федорчук Вікторія Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та управ-
ління навчальним закладом Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна,
e-mail: vicfed@ukr.net

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ШКОЛІ

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх педагогів мистецтва до застосування методу проектів у практиці загальноосвітньої школи, що досягається через залучення їх до участі в різних типах проектів під час вивчення спеціальних курсів («Методика музичного виховання», «Викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» та ін.). Описано вимоги до використання методу проектів, типологію проектів, узагальнено вимоги до викладача-організатора проектної діяльності та параметри зовнішньої оцінки проекту. Запропоновано орієнтовні теми творчих проектів у процесі вивчення курсу «Мистецтво», 9 клас.

Ключові слова: метод проектів, типи проектів, студенти, курс «Мистецтво», 9 клас

Реформування системи вітчизняної освіти згідно з Концепцією Нової української школи сприяє оновленню її змісту і, відповідно, пошуку ефективних форм, методів і технологій роботи в освітньому процесі, зокрема в закладах вищої освіти, з тим, щоб майбутні педагоги були готові до ведення сучасного навчального процесу.

Серед різноманітних інноваційних технологій, що активно запроваджуються в різних освітніх ланках, ви-

окремлюється метод проектів. Його застосування в сучасній школі стає не рідкісною новацією, а щоденною потребою, що пов'язано з необхідністю навчати молодь здобувати знання самостійно й уміти ними користуватися в нових ситуаціях, співпрацювати в різних командах, використовувати дослідницькі методи і презентувати результати своєї роботи. Саме такими навичками та професійними компетентностями має володіти випускник закладу вищої освіти для того, щоб на-

вчати цього своїх вихованців у школі. Якщо мова йде про випускників музично-педагогічних факультетів закладів вищої освіти, то зазначені навички «відточуються» студентами під час вивчення спеціальних курсів – «Методика музичного виховання», «Викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» та ін., які дозволяють їм ефективно організовувати діяльність учнів на уроках «Мистецтва» у школі.

Розробкою методу проектів ще на початку ХХ ст. займалися Дж. Дьюї, В. Кіппатрик. Сьогодні проектну діяльність в освітньому процесі досліджують К. Баханов, В. Безрукова, В. Безпалько, В. Бондар, Н. Борисова, Е. Заїр-Бек, В. Гузєєв, І. Єрмаков, Т. Качеровська, О. Киричук, О. Коваленко, І. Коновальчук, О. Пехота, Т. Подобєдова, Є. Полат, Г. Романова, Г. Селевко, С. Сисоєва, Н. Суртаєва, З. Таран, Ю. Чернова, С. Шацький, В. Юсуповата та інші. Зокрема, питання застосування методу проектів у закладах вищої освіти розробляють Г. Бреславська, О. Коберник, Л. Козак, Г. Кравченко, Л. Любчак, Л. Панченко, Л. Савченко, М. Шевченко. Впровадження проектних технологій у процесі викладання «Художньої культури» та інтегрованого курсу «Мистецтво» було розглянуто Л. Масол, Є. Миропольською, Л. Кондратовою та ін.

Організація проектної діяльності молодими педагогами у школі потребує і знань, і попередньої практичної виучки, тож метою даної публікації є висвітлення процесу залучення студентів музично-педагогічних факультетів до участі у проектах творчого типу під час опанування курсу «Мистецтво» у вищих навчальних закладах.

Сьогодні метод проектів – це спосіб досягнення мети через детальну розробку проблеми, яка має завершитися реальним і практично відчутним результатом: якщо це теоретична проблема, то мають бути запропоновані конкретні шляхи її вирішення, якщо практична – це результат у вигляді продукту, готовий до впровадження.

На початку роботи з організації проектів зі студентами музично-педагогічних факультетів закладів вищої освіти їх слід ознайомити із теоретичними підходами до проектної діяльності,

розтлумачити особливості цього методу порівняно з іншими методами та з урахуванням специфіки мистецької діяльності.

До уваги студентів наступна стисла інформація, яка допоможе їм краще зорієнтуватися у виборі проекту. Проект передбачає *використання виконавцями сукупності дослідницьких, пошукових, проблемних методів* та зорієнтованість на *їхню самостійну діяльність*. Основні вимоги до використання методу проектів такі: наявність цікавої для учасників значущої соціальної проблеми; передбачуваність результатів (доповідь, репортаж, альбом тощо); самостійна діяльність студентів (індивідуальна, парна, групова); структурованість змістової частини проекту (з вказівкою поетапних результатів); використання дослідницьких методів і певного алгоритму дій.

Тематика проектів визначається з урахуванням змісту предмета чи близької галузі та професійних інтересів студентів. Важливо передбачити *результат проекту* – ним може бути матеріальний виріб, який був спроектований, виготовлений, випробуваний і оцінений, а також – добірка результатів досліджень, що реалізують ідеї; виступ із результатами досліджень на конференції; підготовлений реферат; виступ на концерті, участь у театральній постановці, проведення свята із дітьми тощо – якщо це стосується мистецької сфери.

Типи проектів виділяються відповідно до ознак [2]. За першою ознакою, тобто **за домінуючою під час виконання проекту діяльністю**, розрізняють:

- **дослідницькі проекти** – потребують добре обміркованої структури спільної діяльності учасників, продуманості методів, у тому числі й експериментальних;

- **творчі проекти** не мають чітко визначеної структури спільної діяльності учасників – вона підпорядковується кінцевому результату, що подається в різних формах (свято, газета, відеофільм, експедиція, спортивна гра, драматизація тощо);

- **рольові (ігрові) проекти** характерні тим, що їх учасники беруть на себе ролі, зумовлені характером і змістом проекту;

- **інформаційні (ознайомлюючо-орієнтовальні)** – спрямовані на збір інформації про об'єкт чи явище і ознайомлення учасників проекту з цією інформацією;

- **практико-орієнтовані (прикладні)** – орієнтовані на практичний, соціально-значущий результат (документ, програма, словник, шкільний сад тощо).

За другою ознакою – **предметно-змістовою галуззю** виділяють:

- **монопроекти** – їх проводять у рамках одного навчального предмета;

- **міжпредметні** – інтегрують різні предметні галузі, тому, як правило, виконуються в позаурочний час.

За **характером координації** проекти можуть бути двох видів: з **відкритою координацією**, коли ясно, хто і як спрямовує дії учасників, а також – з **прихованою координацією** – коли учасникам дається можливість самостійно вести роботу, а координатор виступає як рівноправний учасник проекту.

За **характером контактів** проекти бувають: **внутрішні** або **регіональні** – здійснюються в межах країни, регіону, школи, класу; **міжнародні** – з представниками різних країн (з допомогою Інтернет-технологій).

За **кількістю учасників** проекти поділяються на **особистісні, парні, групові**.

За **тривалістю виконання** проекти бувають **короткотривалі** (протягом кількох уроків з одного предмета); **середньої тривалості** (від тижня до місяця); **довготривалі** (кілька місяців).

Зазвичай у реальній практиці найчастіше доводиться мати справу зі **змішаними** типами проектів, які мають ознаки дослідницьких і творчих, практико-зорієнтованих і дослідницьких.

Реалізація проектної діяльності передбачає спеціальну підготовку і педагога, і студентів. Узагальнено вимоги до викладача щодо проектної діяльності: уміти відібрати найбільш цікаві та практично значущі теми проектів серед запропонованих учасниками; володіти арсеналом дослідницьких, пошукових методів, щоб допомогти організувати самостійну дослідницьку роботу студента і навчити його цим методам; запропонувати різноманітні видів самостійної діяльності студентів, індиві-

дуальних, парних, групових форм роботи; володіти мистецтвом комунікації, бути партнером, тренером, фасилітатором; володіти ІТ-технологіями; сучасними підходами – особистісно орієнтованим, інтегрованим та ін.

Для оцінки результативності й успішності проекту використовують наступні **параметри зовнішньої його оцінки**: значущість і актуальність висунутих проблем, відповідність тематиці, коректність використаних методів дослідження і обробки результатів, активність кожного учасника, колективний характер прийняття рішень, характер спілкування і взаємодопомоги під час виконання проекту, глибина проникнення в проблему, використання знань з інших галузей, доказовість прийнятих рішень, умінь аргументувати свої висновки, естетичне оформлення результатів, умінь відповідати на запитання опонентів, лаконічність і аргументованість відповідей [2, с. 79].

Щоб виконання проекту окремим студентом чи групою студентів відбувалась організовано, слід ознайомити їх з **етапами** здійснення такої роботи.

На **першому етапі** студенти разом із куратором чи керівником проекту обирають тему, потім добирають джерела інформації, оформлюють бланк заявки на проект, складають своєрідну маршрутну карту реалізації проекту. На цьому ж етапі обирається творча група, в основі формування якої лежить інтерес до проблеми. Щоб досягти позитивного результату, викладачеві необхідно вже на першому етапі приєднатись до колегіального обговорення суті та структури проекту, однак вирішення ключових питань мають взяти на себе студенти.

На **другому етапі** відбувається відповідно до структури напрацювання інформації з джерел, розподіл завдань між учасниками проекту – визначається схема їхньої взаємодії, планування порядку роботи. Фіксація результатів цієї роботи може здійснюватись у різних формах (комп'ютерна обробка даних, відеозапис, розробка самостійних сценаріїв тощо).

На **третьому етапі** здійснюється захист проекту у формі, яка відповідає змісту проекту (презентація відеофільму, мультимедіа-шоу, проведення

екскурсії тощо). Особливу увагу слід приділити складанню студентами підсумкового звіту, що є обов'язковою складовою, що супроводжує візуальні форми результату. Саме звіт описує «траєкторію» руху проектної думки та спосіб реалізації, методи отримання інформації, результати. Оформлений у вигляді брошури, роздрукований хоча б у одному примірнику за допомогою звичайної видавничої системи, – такий звіт може бути вагомим «продуктом», що потребує обговорення в групі й представлення іншим студентам на конференціях тощо.

З послідовністю етапів здійснення саме мистецьких проектів та їх змістовим наповненням студентів можна ознайомити, почерпнувши інформацію з джерел [1; 2].

Перед майбутніми вчителями мистецтва, які свої перші педагогічні спроби реалізують під час проходження педагогічної практики у школі, стоять завдання: опанування системи знань із теорії інтеграції та методику інтегрованого курсу «Мистецтво»; вивчення досягнень вітчизняної та світової культури та передового педагогічного досвіду з метою впровадження його в навчально-виховному процесі – це виступає потужним підґрунтям для проведення практичної діяльності.

Студенти, які у закладах вищої освіти вивчають **методику викладання курсу «Мистецтво»** мають знати, що метод проектів можна використовувати на різних етапах вивчення учнями мистецтва, а саме: на підсумковому занятті за розділами програми або із усього курсу; як метод перевірки засвоєння учнями матеріалу кількох тем програми; як метод залучення учнів до творчої діяльності за програмою курсу; як метод, що поєднає учнів у навчальній (опанування предмета) і позаурочній діяльності (гурткова робота). З метою якнайкращого опанування методу студенти виконують різні типи проектів, беручи на себе ролі педагога-координатора та «учнів». Оскільки мова йде про проекти, які можуть бути запропоновані учням у межах навчання шкільного курсу «Мистецтво», доцільним буде створення студентами *творчих проектів, кінопроектів та екскурсійних проектів*.

Творчі проекти за своєю суттю близькі до уроків-вистав. Звернемо увагу, що викладач виступає в них не як ініціатор, а як консультант. Обов'язковою умовою є створення студентами власного сценарію кінцевого продукту проекту – вистави, літературного твору, читання та ін. Звичайно, не кожному під силу написати самостійний літературний твір, тому здебільшого творчі проекти можуть здійснюватися у формі літературно-музичних композицій. Так, за темами 11–12 «У пошуках художньої експресії» («Мистецтво», 9 клас) цікавим є проект «Сальвадор Далі – подорож у надреальність»; за темою 15–16 «Постмодернізм» – проект «Синтез мистецтв українського постмодернізму»; за темою 17–18 «Мова і види кіномистецтва» – проекти «Хіт-парад кращих саундтреків фантастичних кінострічок», «Образ Ч. Чапліна у різних видах мистецтва».

Кінопроект передбачає створення учасниками любительських відеофільмів. Найдоречніший жанр тут – публіцистичний фільм. Оцінюється головним чином уміння студентів розкрити своїм фільмом певну проблему і, можливо, запропонувати свій варіант її вирішення. Наприклад: «Мистецтво», 9 клас. Тема 21–22 «Професії та школи у кінематографі» – проекти «Школи кінематографа», «Феєрія Голівуда»; тема 23–24 «Українське кіно» – проект «Українське поетичне кіно», «Топ-10 кращих українських фільмів».

Екскурсійні проекти можуть бути представлені у вигляді звітів (фото-звітів) про екскурсії (віртуальні чи реальні) музеями чи визначними пам'ятками архітектури міста. Це оптимальна форма для індивідуальних проектів. Екскурсія може бути проведена як для своїх одногруппників, так і для студентів інших курсів та груп. За програмою курсу «Мистецтво» у 9 класі пропонуємо студентам виконати наступні проекти: тема 29–30 «Поширення мистецтва: музеї, галереї, бібліотеки» – проекти «Музей писанки у Коломиї», «Екстер'єри та інтер'єри музеїв світу: Лувр, Уффіці, Прадо», «Вуличками рідного міста».

Усім людям близькі природа, культура і мистецтво свого краю, місця, де вони народилися. **Екскурсійний проект**

«Пам'ятки художньої культури рідного краю» викличе багато позитивних емоцій в учасників різних вікових категорій. Проект є груповим. Розглянемо його етапи:

Постановка проблеми: дослідити окремі історичні пам'ятки культури рідного міста.

Ідея проекту: ознайомити учнів з особливостями розвитку художньої культури рідного краю; формувати власні враження, отримані від спілкування зі зразками мистецтва під час подорожі рідним містом.

Джерела інформації: друковані (книги з історії мистецтв, тематичні журнали й альманахи тощо), електронні (телепередачі, відеофільми, Інтернет тощо).

Хід проекту:

- робота в групах; кожна група обирає об'єкт (архітектурний, скульптурний, тощо), збирає матеріал: репродукції, фотографії, історичні відомості, мистецькі характеристики об'єктів та ін.;

- творча обробка матеріалу; учні готують доповіді за своїми темами;

- учні малюють туристичну карту маршруту; пунктиром і стрілочками позначають напрямки руху від об'єкта до об'єкта; самі ж об'єкти намальовано схематично або наклеєно зменшені фотографії історичних пам'яток;

- захист проекту відбувається у формі екскурсії, де в ролі екскурсоводів виступають самі учні; про кожен об'єкт розповідають учні з творчих груп;

- після проведеного проекту оформлюється альбом, де розміщено фотографії чи репродукції екскурсійних об'єктів та стислі довідки чи цікаві факти про них.

Висновок. Використання методу проектів сприяє реалізації сучасних підходів до навчання (діяльнісного, інтегративного та ін.), коли увага переноситься не на набуття знань, а в першу чергу на формування навичок, цінностей, життєвого досвіду, які трансформуються в компетентності. Застосування методу проектів є ефективним у підготовці майбутніх педагогів мистецтва, оскільки дає можливість їм самим організовувати і брати участь у проектах під час опанування курсів «Методика музичного виховання», «Викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» у вишій,

що дозволяє набути відповідний досвід і готувати мистецькі проекти з учнями у школі.

Розглянута **проблема потребує подальшого опрацювання** з огляду на різноманітні типи проектів і необхідність опису методики їх проведення зі студентами під час опанування методики викладання інтегрованого курсу «Мистецтво».

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Аліксійчук О. С., Федорчук В. В. Проектна діяльність студентів у процесі опанування навчальної дисципліни «Шкільний курс світової художньої культури та методика його викладання»: навч.-метод. посіб. – Кам'янець-Подільський: Видавництво Звонік Д. Г., 2009. – 44 с.

2. Новикова Н. В. Мистецький проект від А до Я // Мистецтво та освіта. – 2017, № 4 (86). – С. 40–44.

3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред. Е. С. Полат. – Москва: Издательский центр «Академия», 2000. – С. 71–79.

References

Aliksiichuk, O.S., & Fedorchuk, V.V. (2009). *Proektna diialnist studentiv u protsesi opanuvannia navchalnoi dysypliny «Shkilnyi kurs svitovoi khudozhnoi kultury ta metodyka yoho vykladannia»* [Project activity of students in the course of mastering the discipline "School course of world artistic culture and its teaching methods"]. Kamianets-Podilskyi: Vydavets Zvoniko D.H.

Novykova, N.V. (2017). *Mystetskyi proekt vid A do Ya* [Art project from A to Z]. Mystetstvo ta Osvita [Art and Education], 4 (86), 40-44.

Polat, E.S. (2000). *Novye pedagogicheskie i informatsionnye tekhnologii v sisteme obrazovaniia* [New pedagogical and information technologies in the education system]. Moscow: Izdatelskii tsentr «Akademiia».

Стаття надійшла до редакції 30.04.2018 р.

Гайдамака Олена Василівна,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ, Україна,
e-mail: lgaidamaka@ukr.net

ВИВЧЕННЯ МИСТЕЦТВА В ОСНОВНІЙ І СТАРШІЙ ШКОЛІ У 2018/2019 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

У 2018/2019 навчальному році загальну мистецьку освіту в **основній школі** учні опануватимуть за програмою для загальноосвітніх навчальних закладів «Мистецтво. 5–9 класи» (авт. Л. Масол та ін.) (оновлена), затвердженою наказом МОН України від 07.06.2017 № 804 «Про оновлені навчальні програми для учнів 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів», яка реалізується за рахунок годин, визначених типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня (наказ МОН від 03.04.2012 № 409, зі змінами, внесеними наказами МОН від 29.05.2014 № 664, від 12.12.2014 № 1465, від 07.08.2015 № 855). Вона вміщує три блоки: «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво» або інтегрований курс «Мистецтво». Цілісна структура програми передбачає наскрізний тематизм та логіку побудови змісту за роками навчання від 5 до 9 класу.

Наголошуємо, що для формування в учнів мистецьких компетентностей та реалізації практико-орієнтованого компоненту змісту програми предмети художньо-естетичного циклу: музичне мистецтво, образотворче мистецтво, інтегровані курси «Мистецтво» та «Художня культура» **мають викладати вчителі зі спеціальною мистецько-педагогічною освітою** (вчитель музичного, вчитель образотворчого мистецтва, вчитель художньої культури) (лист МОН України від 09.06.2016 № 1/9-298).

Мистецька освіта учнів **старшої школи** здійснюватиметься за такими навчальними програмами:

- учні 11 класів навчатимуться за програмами «Художня культура» (рівень стандарту, академічний, профільний рівні) та «Естетика» й відповідними типовими навчальними планами (наказ МОН від 27.08.2010 № 834 «Про затвердження Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів III ступеню»);

- учні 10 класів – за навчальними програмами «Мистецтво» (рівень стандарту, профільний рівень) та відповідними типовими навчальними планами (накази МОН від 11.07.2017 № 995 «Про типові навчальні плани для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів»; від 24.11.2017 № 1541 «Про внесення змін до наказу МОН від 11.07.2017 № 995»).

Звертаємо увагу, що реалізація змісту освіти, визначеного державним стандартом, у 10 класі **на рівні стандарту** здійснюватиметься, щонайперше, через базові та вибірково-обов'язкові предмети. До вибірково-обов'язкових належать навчальні предмети «Мистецтво» (освітня галузь «Мистецтво»), «Інформатика» й «Технології» (освітня галузь «Технології»). З них **учень (учениця)** має обрати **два предмети**, які обов'язково опануватиме впродовж навчання у старшій школі: один – у 10-му, другий – в 11-му класі, або одночасно два предмети в 10 і 11 класах (у такому разі години, передбачені